

Επιμέλεια έκδοσης και μετάφραση
της Ειρήνης Καμπερίδου, Β.Α., Μ.Α.
Πανεπιστήμιο Αθηνών, μέλους Ε.Ε.Π.

“Θαυμάζοντες και Θαυμαζόμενοι” (1875)

“Η αρχαία ελληνική γυμναστική, με όλα τις τα ελαπτώματα (ίσως και με τους παραδογισμούς της), έχει καταφέρει αυτό που ούτε καν ονειρεύτηκε η σύγχρονη (μοντέρνα γυμναστική) αδελφή της: διέγειρε τους μεγαλύτερους καλλιτέχνες και την υψηλή διανόση της κοινωνίας και μέσω αυτών εξευγένισε και εξάγνισε το γούστο και την ιθική του κοινού” γράφει ο Άγγλος φιλέλληνας περιηγητής και λόγιος J.P. Mahaffy το 1877 στο άρθρο του με τίτλο “Old Greek Athletics” στο αγγλικό περιοδικό Macmillan’s Magazine, May 1877.

Ο Mahaffy είχε επισκεφθεί την Ελλάδα το 1875 και παρακολούθησε τους “Ολυμπιακούς Αγώνες στην Αθήνα”².

Στο άρθρο του εκφράζει την απογοήτευσή του σχετικά με τη διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων υπογραμμίζοντας ότι από σεμνότητα θα έπρεπε να είχαμε ονομάσει τα αθλήματα μας ένα “Παναθηναϊκό Φεστιβάλ”.

“Αφού η Ελλάς μετά μακροχρόνιου νέκρωσιν εξηγέρθη κατά θείαν ευδοκίαν εκ του πολιτικού τάφου εις νέαν ζωήν³...” δεν είναι τυχαία η έλλειψη οργάνωσης και η προχειρότητα που παρατήρησε ο Mahaffy.

Ακολουθεί η προσωπική μαρτυρία του περιηγητή στο άρθρο του με τίτλο “Οι Ολυμπιακοί Αγώνες στην Αθήνα το 1875, που δημοσιεύτηκε στο Macmillan’s Magazine, August, 1875, No. 190. σελίδες 324-327.

**“Οι Ολυμπιακοί Αγώνες
στην Αθήνα το 1875”**
Του J.P. Mahaffy, Αύγουστος
1875

“Το βάρος των ένδοξων ονομάτων και του ευγενούς παρελθόντος (της Ελλάδος) δεν βαραίνει τους σύγχρονους Έλληνες. Αν εμείς προτείναμε την αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων στο Παναθηναϊκό

Στάδιο της Αθήνας, θα ανησυχούσαμε έντονα για τις συγκρίσεις που ίσως γίνονται με τους νικητές των ημερών του Πινδάρου και τα λαμπρά άρματα του Αλκιβιάδη.

Όχι μόνο, αλλά θα φοβόμασταν ότι θα κατηγορηθούμε ως παράλογοι για το ότι τολμήσαμε (να πραγματοποιήσουμε τη μετάθεση της Ολυμπίας στην Αθήνα, ενώ θα έπρεπε, από σεμνότητα, να είχαμε ονομάσει τα αθλήματα μας ένα “Παναθηναϊκό Φεστιβάλ”).

Όμως ο σύγχρονος Έλληνας δεν πτοείται απ’ αυτές τις συναισθηματικές δυσκολίες. Ένας κύριος ονομαζόμενος Ζάπας έχει αφήσει ένα σημαντικό κληροδότημα για τη διεξαγωγή των αγώνων αυτών σε τακτά Ολυμπιακά διαστήματα στο Στάδιο του Ηρώδειου και έχει ξεκινήσει την ανέγερση ενός μεγάλου γυμναστηρίου σε σχέση μ’ αυτά.

Όλη η Αθήνα είναι πλήρως ικανοποιημένη, ολόκληρη η παλιά (“nomenclature”)

ονοματολογία ελληνικών αγωνισμάτων έχει σύλλεχθεί, οι κριτές που εμφανίζονται στο δρόμο φορώντας “tail coats” και άσπρες γραβάτες και γάντια έχουν ονομαστεί ‐Hellenodicaí̄, ‐άτομα που κάνουν αναρρίχηση στο κοντάρι (pole) ονομάζονται ‐Olympionikoe, αν και δεν έχουν πότε προπονηθεί μέσα σε γυμναστήριο αλλά πολύ πιθανόν μέσα σε δενδρόκηπους, και όλος ο κόσμος της Αθήνας συγκεντρώθηκε μια Κυριακή απόγευμα στις 5 η ώρα ‐θαυμάζοντες και θαυμαζόμενοι” όπως έγραψαν οι ημερήσιες εφημερίδες.

Το στάδιο είναι πολύ αναπαυτικό για τους θεατές αλλά καθόλου για τους διαγωνιζόμενους. Είναι οιβάλ, μόνο 665 πόδια (feet) μάκρος... και όπου ξεσπούσαν φιλονικίες, κάτι το αναπόφευκτο όταν συγκεντρώνονται μαζί δέκα ή έντεκα χιλιάδες άνθρωποι όλων των κοινωνικών τάξεων.

Οι ‐combatant” (φιλονικούντες) έπεφταν κατρακυλώντας ο ένας πάνω στον άλλον δημιουργώντας ένα είδος χιονοστιβάδας (από ανθρώπινα όντα και σύννεφα από σκόνη, που δύσκολα κατευνάζονταν από τους χωροφύλακες, οι οποίοι έβγαζαν τα λαμπερά σπαθιά τους και προσποιούμενοι ότι θα τα χρησιμοποιήσουν, ενώ όλοι κραύγαζαν και επιπλήττονταν με πολλές χειρονομίες.

Όλη η Αθήνα έβγαινε φορώντας την κυριακάτικη ενδυμασία της, έτσι ο ξένος είχε κάθε ευκαιρία να μελετήσει τα πρόσωπα και τις ενδυμασίες, διαμορφώνοντας μια γνώμη σχετικά με την εμφάνιση ενός έθνους.

Οι προηγούμενες εντυπώσεις μου επιβεβαίωθηκαν πλήρως... Εάν κάποιος θέλει να δει την ομορφιά (το όμορφο) στην Αθήνα, πρέπει να περιπλανηθεί στις αγορές και στα χαμηλότερα στρώματα της πόλης,

όπου θα αντικρύσει παιδάκια με αξιοπαρατήρη ομορφιά, ιδιαίτερα στο σχήμα του κεφαλιού, αν και η ηλικία τους προδίδει πολύ γρήγορα. Ακόμα και στους ενήλικες άνδρες και στις ενήλικες γυναίκες υπάρχει ένας λεπτός / κομψός και ενδιαφέρων τύπος, πολύ συχνά ανοιχτόχρωμος με γαλανά ή γκριζα μάτια.

Όμως, δεν υπάρχει καθόλου ομορφιά στην τάξη των πλουσίων - δεν μπορούμε να τους αποκαλούμε ανώτερη τάξη γιατί όλοι οι Έλληνες ισχυρίζονται ότι είναι ίσοι. Η επικράτηση του λευκού και του κόκκινου στην ανδρική ενδυμασία, εν μέρει εξιλέωσε αυτό και έκανε το θέαμα του μεγάλου πληθους να μοιάζει περίεργο και πολύ χαρούμενο.

Λίγα τραχιά ξύλινα παγκάκια, ένα από τα οποία έσπασε, στην πάνω άκρη / πλευρά του σταδίου, και όπου οι ελίτ πλήρωναν για τις θέσεις τους 3 (τρεις) δραχμές ο καθένας...

Υπήρχε ο ‐ιστός ο κεκλιμένος” για την αναρρίχηση με τα χέρια όπως τα μονόζυγα (ladders) στα γυμναστήρια μας...

Όσον αφορά την τήρηση της διαδομής, δεν θα μπορούσε να είναι πιο γελούα.

Όλοι η πορεία / διαδρομή του σταδίου φτιάχθηκε από μια πομπώδη γραμμή από στρατιώτες.

Το πλήθος τους έσπρωχνε και περνούσαν κόβοντας τη γραμμή και δημιουργούσαν κύκλους (πηγαδάκια) στη μέση της πορείας (όπου έπρεπε να αγωνισθούν οι αθλητές) και ενώ αυξανόταν η αγωνία, δεν ενοχλήθηκε κανείς εκτός από μερικές πολύ μικρές διαμαρτυρίες.

Ο κόσμος περιφερόταν εδώ κι εκεί (στο χώρο των αθλημάτων) όπως ήθελαν, και ορισμένα απυχήματα μόλις τα απέφυγαν.

Ένα πολύ κυρίαρχο χαρακτηριστικό ή-

ταν τα σκυλιά. Η Ελλάδα είναι ένα υπέροχο μέρος για σκυλιά. Υπάρχουν σε όλα τα σπίτια, σε κάθε δωμάτιο, μέσα σε κάθε βάρκα.

Γανγρίζουν στους δρόμους όλη την νύχτα. Είναι παρόντα σε όλες τις δημόσιες τελετές. Είναι σαν τα κακομαθημένα παιδιά, πάντα στα πόδια σου, και καθόλου πειθαρχημένα.

Τα αιθλήματα στο στάδιο ξεκίνησαν με ένα ‐flat race” με απόσταση ‐200 yards” και με τέσσερις συναγωνιζόμενους. Η είσοδος των τεσσάρων συναγωνιζόμενων ήταν καλή, μια και ολόκληρος ο αριθμός των συναγωνιζόμενων δεν ξεπερνούσε τους 25.

Φορούσαν όλοι γκριζα καρό πουκάμισα, της μόδας γκριζα παντελόνια και εφαρμοστές καλοβαμμένες μαύρες μπότες... στη μέση του αγώνα δρόμου οι δρομείς εμποδίστηκαν από μια πολύ παχιά κυρία με δυο κοπόσκυλα, που έκανε βόλτα, μπροστά τους, πάνω στην πορεία τους (course), και που το δικαίωμα της (να κάνει βόλτα πάνω στη διαδρομή τους) δεν αμφισβήτησε κανείς. Έτσι οι δρομείς έπρεπε να ‐προσπεράσουν το εμπόδιο της ηλικιωμένης κυρίας και τα κοπόσκυλα της. Μετά από λίγο πλησίασαν τον κύριο που φορούσε το ‐tail-coat” και την άσπρη γραβάτα, ο οποίος είχε προσθέσει στην ενδυμασία του μια μπλέ μεταξένια ζώνη, και κρατούσε στο χέρι του μια σημαία. Αυτή τη σημαία, την άρπαξε ο νικητής, και χοροπηδώντας από χαρά την κουνούσε στο πλήθος, το οποίο τον ζητωκραυγάζει δυνατά. Τότε όλα τα σκυλιά άρχισαν να γαυγίζουν, η μπάντα (οι μουσικοί) άρχισε να παίζει και όλοι έμοιαζαν πολύ ευχαριστημένοι.

Το επόμενο αγώνισμα, ήταν η αναρρίχηση στο κοντάρι (pole). Και πάλι τέσσερις (διαγωνιζόμενοι) παρουσιάστηκαν. Όπως σε κάθε περίπτωση πλησίασαν (οι αθλητές) ένα τραπέζι όπου ένας άντρας που φορούσε ‐tail-coat” και άσπρη γραβάτα κατέγραψε τα ονόματα τους και υποθέτω τα ονόματα των γονέων τους και ήταν κουραστικά αργός (αναφέρεται στη καταγραφή των στοιχείων).

Στεκόμενοι με στρατιωτικό παράστημα κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας (οι διαγωνιζόμενοι) πορεύτηκαν προς το χώρο του διαγωνισμού. Ο ένας επέδειξε μεγάλη ταύχητη στην αναρρίχηση του κονταριού (pole)... Αυτή η παράσταση ήταν η

καλύτερη σε όλη τη συνάντηση. Δεν ήταν όμως τόσο διασκεδαστικό όσο ήταν ο επόμενος διαγωνισμός, το άλμα πάνω από τη στάσιμη πισίνα με το κοντάρι (“jumping the stagnant pool”). Οι περισσότεροι αθλητές, κρατώντας το κοντάρι στη μέση, με δυσκολία πετάχτηκαν στον αέρα και μετά σκαρφάλωσαν για να πέσουν όσο πιο μακριά μπορούσαν στην αντίθετη πλευρά. Και έπεφταν ναι, στο βαθύ χώμα, ιδιαίτερα ένα μικρό ανθρωπάκι, ο οποίος έπεσε δύο φορές σε μια βίαιη καθιστή στάση αλλά την τρίτη φορά το κοντάρι βρέθηκε μεταξύ των ποδιών του και φάνηκε σύγουρο ότι θα γινόταν ένα σοβαρό ατύχημα. Όμως η τύχη ήταν με το μέρος του, γιατί στην επόμενη δοκιμασία το κοντάρι φυτεύτηκε στην απέναντι πλευρά και έσπασε όταν σηκώθηκε και θα έπρεπε να είχε σκοτωθεί, όμως έπεσε με δυνατό πιτσίλισμα μέσα στην πισίνα, λεωφόντας τις πεντακάθαρες ενδυμασίες των κριτών.

Αυτό το περιστατικό, βεβαίως, προκάλεσε πολύ γέλιο. Επίσης, περίεργος, αν και υπήρχαν ντουζίνες από σκυλιά μέσα στο χώρο των δοκιμασιών... περίπου 5.000 άνθρωποι άρχισαν να του σφυρίζουν...”.

Ακολούθησε η “ανάβασις επί τον κεκλιμένον ιστόν” καθώς και τα βέλη στο στόχο (darts thrown at a target).

Η αναφορά στο αγώνισμα “dart - throwing” με οδηγεί στο να σημειώσω τα δυο χαρακτηριστικά που έκαναν τους νέους Ολυμπιακούς Αγώνες να μοιάζουν με μια πρωδία των αρχαίων τρόπων.

Στα δικά μας αθλήματα δεν πετάμε ποτέ τον δίσκο ή το βέλος (“dart”), και πιθανόν το “quoit” (δακτύλιος) ομάδα, είναι το μόνο που έχει απομείνει από το παλιό αξιοθαύμαστο άθλημα. Οι σύγχρονοι Έλληνες, όμως, δεν μπορούσαν να κάνουν χωρίς τέτοια πράγματα στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Έτοιμοι χρησιμοποιήσαν ένα συνηθισμένο σκουπόξυλο για τη ρίψη σ' ένα στόχο, που έμοιαζε με τους δικούς μας στόχους τοξιβολίας, αλλά χωρίς το χρυσό. Ο σκοπός ήταν να περάσει το σκουπόξυλο μέσα από την τρύπα που βρισκόταν στο κέντρο. Η απόσταση έμοιαζε να είναι από οκτώ μέχρι δέκα yards, αλλά αν και πολλοί προσπάθησαν μόνο ένας το πέτυχε...”.

Όσον αφορά τον δίσκο (δισκοβολία) δεν αποτελείτο πια από συμπαγή μάζα σιδήρου ή άλλο μέταλλο που χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι ήρωες, όπως βλέπουμε στις αντιγραφές του Μύρωνα στο Δισκόβολο,

...Το πλήθος τους έσπρωχνε και περνούσαν κόβοντας τη γραμμή και δημιουργούσαν κύκλους (πηγαδάκια) στη μέση της πορείας (όπου έπρεπε να αγωνισθούν οι αθλητές), και ενώ ανέβαιναν η αγωνία, δεν ενοχλήθηκε κανείς εκτός από μερικές πολύ μικρές διαμαρτυρίες.
Ο κόσμος περιφερόταν εδώ κι εκεί (στο χώρο των αθλημάτων) όπως ήθελαν, και ορισμένα αυτήματα μόλις τα απέφυγαν.

αλλά ήταν μια συνηθισμένη ξύλινη πιατέλα που έμοιαζε με πιάτο ψωμιού (ψωμιέρα), και ζύγιζε περίπου ένα pound. Αυτό ορισμένοι κατάφεραν να το πετάξουν απέναντι στο στάδιο, δηλαδή περίπου τριάντα yards. Μετά από κάθε δοκιμασία ο “κήρυξ” προκήρυσσε τα όνοματα των επιτυχόντων και μάλιστα και αυτά πολλών μη - επιτυχόντων, και τότε οι νέοι άνδρες ανέβαιναν στην εξέδρα για να βραβευθούν από τον αντιπρόδερο. Η μπάντα έπαιξε κάτι αντίστοιχο με το δικό μας “See, the conquering hero come”. Στον πρώτο δόθηκε ένα πρόχειρο ανθοστέφανο ή ένα δάφνινο στεφάνι το οποίο τοποθετούσαν πάνω στο κεφάλι του και άγγιζε την πίσω πλευρά του λαιμού. Ο δεύτερος έλαβε ένα δάφνινο κλαδί και ο τρίτος ένα κλαδί από φοδοδάφνη.

Αυτά τα εμβλήματα, σύμβολα της νίκης τοποθετήθηκαν και εκτέθηκαν πάνω σ' ένα μικρό τραπέζι σκεπασμένο με ένα λεκιασμένο από καφέ τραπέζιο μάντηλο που βρισκόταν πολύ κοντά στην θέση μου.

Οι ελληνικές εφημερίδες το πρασινάσαν διαφορετικά ελάμβανον παρ' αυτού (του αντι-προέδρου) υπό τους ήχους της μουσικής ο μεν πρώτος στέφανον δάφνης, ο δεύτερος κλαδίον μύρτου και ο τρίτος κλαδίον ελαίας. Αργότερα στον πρώτο δόθηκε ένα σημαντικό ποσό των 150 δραχμών και στον δεύτερο νικητή πενήντα δραχμές.

Ανακοίνωσαν επίσης τις ιπποδρομίες (“μονόχυγοι και δίχυγοι” αλλά αναβλήθηκαν για άλλη μέρα, γιατί τα αθλήματα ξεκινησαν στις πέντε εξ' αυτίας της ζέστης...

Αναφερόμενος στον Τύπο της εποχής ο Mahaffy γράφει: “Παραδέχθηκαν ότι τα πρώτα παιχνίδια (πριν οκτώ χρόνια) ήταν “σχεδόν γελοία”... και υπογραμμίζει επίσης ότι ο Τύπος ανέφερε την απουσία του βασιλιά και ότι “η αποφάσεις των κριτών αμφισβητήθηκαν...”.

Συνεχίζει στο άρθρο του ότι δεν παρατηρήσει να γίνονται στοιχήματα στο παιχνίδι ούτε ειδές ομάδες ανθρώπων στο στάδιο ή στους θεατές που να ήταν υποστηρικτές κάποιον αθλητή.

“Δεν υπήρχαν ομάδες φίλων κάποιου υποψηφίου ούτε καμιά εκδήλωση, προσωπικού ενθουσιασμού”.

“Οι υποψήφιοι διαγωνιζόμενοι ήταν κρυμμένοι σε μια σπηλιά δίπλα στο στάδιο μέχρι την έναρξη των παιχνιδιών και έβγαιναν “ευφημούμενοι”, όπως έγραφε ο Τύπος της εποχής, χωρίς συνοδούς ή ερασιτέχνες προπονητές...”.

Προπονήθηκαν από ένα διδάσκαλο (master) της Αθήνας, τον οποίο ορισμένες εφημερίδες συγχάρηκαν για την άριστη μέθοδο εκπαίδευσή του και τα αποτελέσματά της.

Φυσικά έχει αυτός όλα τα μεγάλα αρχαία μοντέλα της ιστορικής Ελλάδος στη διάθεσή του και γι' αυτό θα του φαινόταν ίσως παράλογο να ψάξει τους άθλιους σύγχρονους μας για φως σε τέτοια θέματα, όμως δεν θα μπορούσαμε να μην ευχόμαστε να έχει γνώση και κάποιας μικρής γεύσης του αγγλικού συστήματος και τύπου, όπως και οι εθνικές αρχές που διεξήγαγαν αυτές τις διαδικασίες.

Βιβλιογραφία

1. Ελληνικός Τύπος του 1875 (Macmillan's Magazine, August 1875, No 190., page 324).
2. *Ibid.* page 324
3. “Λόγος Ολυμπιακός συνταχθείς και εκφωνηθείς υπό Φιλίππου Ιωάννου καθηγητού της Φιλοσοφίας εν των Πανεπιστημίου Αθηνών, εν τη β' εορτῇ των ιδρυθέντων Ολυμπίων υπό του αειμνήστου Ευάγγελου Ζάπα, ιδρυθέντων Ολυμπίων, συνταχθείς κατ' εντολήν της ακαδημαϊκής Συγκλήτου” (Γεννάδειος Βιβλιοθήκη), 18870.
4. Ανδρικά σακάκια με ονδά. — **χρέα**
5. Γράφει ο ίδιος ο Mahaffy στα ελληνικά
6. *Ibid* σελ. 325
7. The Olympic games at Athens in 1875. J.P. Mahaffy, Macmillan's Magazine, Aug., 1875 No. 190.